

Інформаційна довідка з питань удосконалення законодавства про порядок призначення пенсій*

Анотація. В Інформаційній довідці надано результати аналізу законодавства України з питань пенсійного забезпечення, зокрема в частині призначення (перерахунку) пенсій. Акцентовано увагу на окремих положеннях судових рішень щодо порядку призначення (перерахунку) пенсій. Розглянуто пропозиції удосконалення законодавчого регулювання порядку звернення за призначенням (перерахунком) пенсій.

Ключові слова: пенсія, законодавство з питань пенсійного забезпечення, порядок призначення (перерахунку) пенсій, Пенсійний фонд України, судові рішення.

Вступ. Для забезпечення та захисту прав і свобод людини важливим є взаємна відповідальність держави та її громадян. Держава зобов'язана визнавати права і свободи громадян, встановлювати гарантії їх реалізації, спрямовувати діяльність державних органів на забезпечення прав і свобод. Відповідальність громадян полягає у дотриманні норм, установлених державою в інтересах суспільства та кожного його члена.

Конституція України визнає право на соціальний захист¹, що включає право на забезпечення у разі втрати працездатності, втрати годувальника, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, але в теоретичній та практичній площинах залишаються актуальними деякі питання призначення (перерахунку, поновлення тощо) пенсії.

Основна частина.

Передбачене Конституцією України право на соціальний захист гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок бюджетних та інших джерел фінансування. Відповідно до статей 7, 8 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»² (далі – Закон) пенсійне страхування здійснюється за принципом рівноправності, а право на отримання пенсій виникає у застрахованих осіб, які мають необхідний для призначення відповідного виду пенсії страховий стаж.

Згідно з базовим для права соціального забезпечення заявним (повідомним) принципом призначення та перерахунок пенсії передбачають звернення особи до територіального органу Пенсійного фонду України шляхом подання заяви. Варто відзначити, що персоніфікований облік і розвиток інформаційно-комунікаційних технологій забезпечили з 2021 року можливість призначення пенсії за віком

---

¹ Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

² Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 9 липня 2003 р. № 1058-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>

автоматично (без особистого звернення особи) у разі набуття застрахованою особою права на призначення такої пенсії на підставі відомостей, наявних у системі персоніфікованого обліку, та досягнення пенсійного віку, передбаченого статтею 26 Закону, за умови, що особа не повідомила про бажання одержувати пенсію з більш пізнього віку.

У разі відсутності в системі персоніфікованого обліку даних про страховий стаж, необхідний для призначення пенсії за віком (зокрема, за періоди до впровадження системи персоніфікованого обліку), територіальний орган Пенсійного фонду України інформує застраховану особу, зокрема через її особистий електронний кабінет на вебпорталі електронних послуг Пенсійного фонду України, про відсутність таких відомостей та необхідність їх подання (за наявності). Документи про страховий стаж можуть бути подані до територіального органу Пенсійного фонду України або через особистий електронний кабінет на вебпорталі електронних послуг Пенсійного фонду України (стаття 44 Закону).

Таким чином, звернення за призначенням пенсії особисто або через особистий електронний кабінет (наприклад, щодо повідомлення про бажання одержувати пенсію з більш пізнього віку) на вебпорталі електронних послуг Пенсійного фонду України є обов'язковою частиною порядку призначення пенсії, за виключенням призначення пенсії за віком.

Звернення оформлюється заявою (повідомленням), тобто документом, який відображає волю особи стосовно реалізації свого права на пенсію. Це обов'язковий документ у сфері адміністративних та соціальних послуг, його форма (письмова або електронна) затверджена Порядком подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (Додаток 1)³.

Із метою уточнення порядку призначення (перерахунку) пенсій розроблено законопроект «Про внесення змін до статті 45 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» щодо встановлення неможливості відмови пенсійного органу у призначенні пенсії з підстави невідповідності заяви про її призначення затвердженій формі за наявності у ній необхідної інформації та наявності у заявника відповідних документів» (реєстр. № 11524 від 27.08.2024).

Розглянувши законопроект, вважаємо слушним відзначити невідповідність мети і назви законопроекту його змісту. Зауважимо, що в пенсійних правовідносинах поетапно реалізуються пенсійні права особи, а саме: право на призначення пенсії, право на отримання пенсії та право на перерахунок розміру пенсії. Первинним є право на призначення пенсії (Постанова Пленуму Верховного

---

³ Про затвердження Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»: постанова Правління Пенсійного фонду України від 25.11.2005 р. № 22-1 (zareestrovano в Міністерстві юстиції України 27 грудня 2005 р. за № 1566/11846). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1566-05#Text>

Суду України від 24 квітня 2015 року № 6)⁴, регламентація якого, як і права на перерахунок розміру пенсії, забезпечується, перш за все, положеннями статті 44 Закону. Зазначеною нормою встановлено, що заява про призначення (перерахунок) пенсії та необхідні документи подаються до територіального органу Пенсійного фонду України або до уповноваженого ним органу чи уповноваженій особі в порядку, визначеному правлінням Пенсійного фонду України за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах трудових відносин, соціального захисту населення, особисто або через представника, який діє на підставі виданої йому довіреності, посвідченої нотаріально. Законопроектом же пропонуються зміни до статті 45 Закону «Строки призначення (перерахунку) та виплати пенсій», в якій встановлюються темпоральні чинники порядку призначення (перерахунку) пенсій.

Положення законопроекту є дискусійними з погляду доцільності їх регламентації на рівні закону. Відповідно до статті 116 Конституції України Кабінет Міністрів України вживає заходи щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина. Регламентація порядку призначення (перерахунку) пенсій підзаконними нормативно-правовими актами забезпечує динамічність і детальність правового регулювання. У такий спосіб регламентації не переобтяжується зміст норм закону. Окрім того, затверджена форма заяви не містить граф, які б передбачали отримання інформації, непотрібної для призначення (перерахунку) пенсії, тоді як неповна інформація може створити ризик недотримання вимог законодавства щодо верифікації інформації⁵.

Сформульована в законопроекті пропозиція не відповідає принципу правової визначеності стосовно меж дискреційних повноважень співробітників територіальних органів Пенсійного фонду України в частині визначення того, чи є неповна інформація в заяві особи достатньою для забезпечення права особи на призначення пенсії або права на перерахунок розміру пенсії.

На нашу думку, назва законопроекту потребує редакційного корегування і приведення у відповідність до вимог юридичної техніки.

Пропоновані законопроектом зміни до статті 45 Закону порушують внутрішню логіку статті.

Висновки.

Аналіз судових рішень дозволяє констатувати відносну сталість судової практики у вирішенні спорів щодо достатності способу регламентації порядку призначення (перерахунку) пенсії підзаконними нормативно-правовими актами. Суди, аналізуючи норми пенсійного законодавства, здебільшого доходять висновку, що, за загальним правилом, під час призначення (перерахунку,

---

⁴ Про відмову у зверненні до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо конституційності частини першої статті 92 Закону України від 5 листопада 1991 року N 1788-XII «Про пенсійне забезпечення»: постанова Пленума Верховного Суду України від 24.04.2015 № 6. URL: <https://docs.dtkr.ua/doc/1077.4695.0>

⁵ Про верифікацію та моніторинг державних виплат: Закон України від 3 грудня 2019 р. № 324-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324-20#Text>

поновлення) пенсії надання належних документів, які підтверджують особу та її право на пенсію, є обов'язком заявників при зверненні з відповідними заявами до територіального органу Пенсійного фонду України⁶.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

* Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.

---

⁶ Постанова Верховного Суду від 21 грудня 2019 року у справі № 663/574/17. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/86551729>